

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

autorstwa Agnieszki Gołąb

pt. Umorzenie postępowania w procesie cywilnym

przygotowanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Karola Weitza (promotor)
oraz dr. hab. Piotra Rylskiego (promotor pomocniczy)

Przedmiotem rozprawy jest instytucja umorzenia postępowania w procesie cywilnym. Wybór tematu podyktowany był potrzebą zbadania umorzenia przez pryzmat odniesień do odrzucenia pozwu i zachodzących między tymi instytucjami oboczności. W pracy porównano stopień ich uregulowania, a także oceniono, czy kształt pierwszej z nich można uznać za satysfakcjonujący. Oprócz metody dogmatycznej w pracy posłużono się klasycznymi metodami badawczymi, tj. metodą prawnoporównawczą i metodą historycznoprawną (także z uwzględnieniem odniesień prawnoporównawczych). Przedmiotem badań uczyniono wiodące systemy procesowe, które stanowią tradycyjny punkt odniesienia dla polskiego ustawodawcy, tj. prawo niemieckie, austriackie, szwajcarskie i francuskie. Analiza prawnoporównawcza miała na celu sprawdzenie, jakie są możliwe sposoby zakończenia postępowania w sytuacjach, w których polski ustawodawca operuje instytucją umorzenia postępowania, a także, które z tych rozwiązań można uznać za optymalne.

Rozprawa doktorska składa się z sześciu rozdziałów, poprzedzonych wprowadzeniem i zakończonych wnioskami. Rozważania zawarte w pierwszym rozdziale skupiają się wokół zagadnień ogólnych i zmierzają do wyjaśnienia konstrukcyjnych podstaw umorzenia oraz osadzenia go w strukturze procesu cywilnego. Punktem wyjścia do dalszych analiz uczyniono pojęcie umorzenia postępowania wraz z wyjaśnieniem jego etymologii oraz zreferowaniem klasycznych ujęć tej instytucji w polskiej procesualistyce cywilnej. Następnie postawiono pytanie o relację umorzenia do prawa do sądu. Rozważono, czy z konstytucyjnego punktu widzenia orzeczenie to nie stanowi naruszenia prawa do sądu w aspekcie prawa do wyroku, a w konsekwencji – prawa do sądu w ogólności. Następnie przedmiotem oceny uczyniono stosunek, jaki zachodzi pomiędzy zakończeniem postępowania z następczych przyczyn procesowych a istotą i celem procesu. Poddano weryfikacji powszechnie panujące przekonanie o negatywnej zależności zachodzącej pomiędzy celem procesu a sytuacjami, w których postępowanie kończy się bez merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy. Zwrócono uwagę na dogmatycznoprawne fundamenty instytucji umorzenia postępowania oraz ich historyczne i prawnoporównawcze tło. We wstępnej części pracy dokonano także rozróżnienia umorzenia ze względu na przedmiot (zakres) tej czynności decyzyjnej sądu. Począwszy od pierwszego rozdziału rozważania ogniskują

się na równoległym zaprezentowaniu ogólnej podstawy umorzenia z art. 355 § 1 k.p.c. oraz tzw. upadku instancji. Znalazło to również odzwierciedlenie w drugim rozdziale pracy, poświęconym przedstawieniu przyczyn umorzenia postępowania w procesie cywilnym. Rozdziałowi temu przyświecała intencja szczegółowego zbadania i wyjaśnienia okoliczności, których następczy brak negatywnie wpływa na możliwość zbadania sprawy co do meritum. Istotne znaczenie należy przypisać rozważaniom na temat przesłanki potrzeby ochrony prawnej oraz zbędności wydania wyroku. Uwagi te w głównej mierze skupiły się na analizie dwupostaciowości ogólnej podstawy umorzenia zawartej w art. 355 § 1 k.p.c. Doprowadziły one do wniosku, że zbędność wydania wyroku w rozumieniu art. 355 § 1 k.p.c. nie powinna być rozpatrywana przez pryzmat odpadnięcia roszczenia procesowego bądź jego dalszego trwania. Po zaprezentowaniu problematyki przyczyn umorzenia postępowania w procesie cywilnym, przedstawiono omawianą instytucję przez pryzmat sposobu, w który się dokonuje. W rozważaniach tych dążono także do wyjaśnienia, jak postępowanie, które stało się zbędne lub niedopuszczalne, podlega zakończeniu w innych systemach prawnych. Zważywszy że instytucja umorzenia postępowania nie jest powszechnie znana w obcych ustawodawstwach, uwagi te miały istotne znaczenie poznawcze przy ocenie polskich rozwiązań. Analizie poddano w szczególności wpływ zawarcia ugody sądowej oraz cofnięcia powództwa ze zrzeczeniem się roszczenia na sposób zakończenia postępowania w sprawie. W rozdziale czwartym zbadano skutki umorzenia postępowania w procesie cywilnym, a w rozdziale piątym przedstawiono instytucję umorzenia w ujęciu dynamicznym przez opis metodologii działań sądu w zakresie badania podstaw do zakończenia postępowania z następczych przyczyn procesowych. W ostatnim rozdziale pracy ukazano zaś problematykę kontroli umorzenia postępowania poczynając od postępowania toczącego się w pierwszej instancji aż po opis wybranych, nadzwyczajnych środków zaskarżenia.